

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið

Reykjavík: 23.02.2021

Efni: Umsögn Alþýðusambands Íslands um drög að stefnu um meðhöndlun úrgangs 2021-2032. Mál nr. 6/2021.

Alþýðusamband Íslands fagnar því að fyrirbyggjandi drög að stefnu um meðhöndlun úrgangs taki mið af sjálfbærri nýtingu á auðlindum jarðar, miði að hringrásarhagkerfi og sé til þess fallin að draga úr útlosun gróðurhúsalofttegunda.

Allar aðgerðir sem ráðist er í vegna umhverfisins, hvort sem það eru aðgerðir til að draga úr útlosun gróðurhúsalofttegunda eða aðgerðir sem miða að því að nýta auðlindir betur og minnka sóun, hafa í för með sér hliðaráhrif á samfélagið. Áhrifa sem mun gæta hjá fyrirtækjum, á vinnumarkaði, hjá launafólki, hjá neytendum og öllum almenningi. Alþýðusamband Íslands leggur áherslu á að hugmyndafræðin um réttlát umskipti sé höfð að leiðarljósi við stefnumótun og ákvarðanatöku í tengslum við aðgerðir tengdar loftslagsbreytingum og öðrum umhverfismálum sem miða að því að draga úr útlosun gróðurhúsalofttegunda og auka sjálfbæra nýtingu á auðlindum jarðar. Hugmyndafræðin um Réttlát umskipti (e. Just transition) gengur út á að tryggja réttindi og lífsviðurværi fólks í gegnum þær breytingar sem verða á samfélaginu vegna loftslagsbreytinga og aukinnar áherslu á sjálfbærni.

Til að sjá til þess að þessar stóru breytingar sem munu verða á samfélaginu á næstu árum og áratugum komi ekki verr niður á ákveðnum hópum samfélagsins en öðrum er nauðsynlegt að hafa í hug hvernig áhrif þeirra og þeirra aðgerða sem gripið verður til, munu koma til með að hafa á mismunandi samfélagshópa og haga stefnumótun og framkvæmd á aðgerðum eftir því. Með því má koma í veg fyrir að breytingarnar ýti undir eða auki ójöfnuð heldur stuðli frekar að minni ójöfnuði og feli í sér bætt kjör og tækifæri fyrir almenning. Það hvernig stefnumótun fer fram, hvaða aðgerðir verður ráðist í og hvernig framkvæmd stefnunnar mun ráða því hver útkoman verður. Í því samhengi verður að skoða hvernig kostnaður og ávinningur af núverandi kerfi dreifist í samfélaginu og hvernig byrðarnar af fyrirhuguðum breytingum og umskipum munu koma til með dreifast á mismunandi hópa samfélagsins. Drög að stefnu um meðhöndlun úrgangs inniheldur aðgerðir sem fela í miklar breytingar fyrir daglegt líf fólks og er nauðsynlegt að tryggja að kostnaði og ábata af breytingunum sé dreift með réttlátum hætti.

Aðgengi almennings að flokkun sé tryggt

Bætt aðgengi að söfnunar- og skilagámum, ílát fyrir lífrænan úrgang og annað sem auðveldar almenningi að flokka og skila er grundvallarforsenda þess að markmiðum um endurvinnslumarkmiðum verði náð. Tryggja verður að almenningur hafi raunhæfan möguleika á að flokka og skila með aðgengilegum og hagkvæmum hætti áður en að íþyngjandi aðgerðum eins og hækkun skatta er beitt. Til að svo megi verða er nauðsynlegt að gera úrbætur á innviðum, búnaði, aðstöðu almennings og möguleikum til flokkunar á heimilisúrgangi.

Brýnt er að færa söfnun á ýmsum skilagjaldsskyldum úrgangi nær almenningi til að auðvelda flokkun. Alþýðusambandið telur jákvætt að leggja eigi upp með að sveitarfélögum verði heimild að uppfylla skyldu til sérstakrar söfnunar á gleri, málum og textíl með söfnun í grenndargáma. Alþýðusambandið telur hins vegar að ganga þurfi enn lengra þannig að aðgengi almennings að söfnunargámum í nærumhverfi sínu sé tryggt. Þá þyrfti söfnun í nærumhverfi að ná til sem flestra tegunda úrgangs. Með því væri einnig verið að draga úr þörf fólks til að ferðast um á bíl sem styður við markmið um samdrátt í útlosun frá bílum. Alþýðusambandið fagnar því að bregðast eigi við ákalli um samræmda flokkun á heimilisúrgangi hjá sveitarfélögum í landinu sem einfaldar almenningi flokkun og hvetur þannig til hennar.

Þá telur Alþýðusamband Íslands afnám virðisaukaskatts af endursölu á notuðum vörum vera jákvætt skref til að ýta undir aukna endurnotkun á vörum og minnka úrgang. Slík aðgerð er bæði góð fyrir umhverfið og til þess fallin að draga úr óþarfa auðlindanotkun og minnka úrgang auk þess sem hún umbunar neytendum sem njóta ávinnings af endurnotkun.

Framlengd framleiðendaábyrgð og úrvinnslugjald

Alþýðusamband Íslands telur jákvætt að þróa eigi framlengda framleiðendaábyrgð áfram og betrubæta, m.a. með innleiðingu tilskipana frá ESB. Alþýðusamband Íslands telur nauðsynlegt að haft sé í huga að framkvæmd framlengdrar framleiðendaábyrgðar hér á landi er fyrst og fremst útfærð með úrvinnslugjaldi sem Úrvinnslusjóður sér um umsýslu með. Úrvinnslugjöld eru lögð á vörur við framleiðslu eða innflutning og er ætlað að standa undir kostnaði sem hlýst af meðhöndlun vörunnar eftir að notkun hennar er lokið og er að mestu greitt af neytendum í formi hærra vöruverðs. Ábyrgð á meðhöndlun úrgangs er því að miklu leiti á herðum neytenda en ekki einungis á herðum framleiðenda ólíkt því sem stendur í drögunum. Nauðsynlegt er að þróun og útfærsla á framlengdri framleiðendaábyrgð sé með þeim hætti hún hvetji til breyttrar hegðunar fyrirtækja jafnt sem neytenda. Endurskoða þarf núverandi kerfi, virkni þess og áhrif og betrubæta það með það að markmiði það hvetji raunverulega til aukinnar flokkunar en sé ekki bara til þess fallið að hækka verð. Þá þarf kerfið einnig og ekki síður að virka með þeim hætti að það hvetji fyrirtæki til að breyta framleiðslu sinni og innflutningi á þann veg að það dragi úr notkun óendurvinnanlegra umbúða og ósjálfbærrar nýtingar á auðlindum.

Til að færast nátt hringrásarhagkerfi er nauðsynlegt að draga úr notkun óumhverfisvænna umbúða en í mörgum tilfellum er ekki hægt að endurnýta eða endurvinna umbúðir. Stefna í úrgangsmálum á að miða að því að draga úr þörf á flokkun sorps sem er kostnaðarsöm og tímafrek auk þess sem endurnýting og endurvinnsla er í mörgum tilfellum ekki möguleg. Þrátt fyrir að upplýsingar, fræðsla og hvatar séu nauðsynlegir til að stuðla að betri neytendahegðun er óraunsætt og óréttlátt að setja ábyrgð á sjálfbærri nýtingu auðlinda á herðar neytenda. Fyrirtæki verða að taka ábyrgð og leggja sitt af mörkum til að raunverulegar breytingar eigi sér stað með því að breyta sínum rekstrar- og framleiðsluháttum og stefna í úrgangsmálum verður að stuðla að því.

Þá er nauðsynlegt að neytendur séu hafðir með í ráðum við stefnumótun og ákvarðanatöku er varðar úrgangsmál. Í því samhengi telur Alþýðusamband Íslands eðlilegt að neytendur eigi fulltrúa í stjórn Úrvinnslusjóðs þar sem þeir eiga mikilla hagsmuna að gæta að fyrirkomulag úrvinnslu úrgangs sé hagkvæmt og skilvirkt eins og lög um hlutverk Úrvinnslusjóðs kveða á um leitast eigi við að gera. Í stjórn Úrvinnslusjóðs sitja í dag formaður, sem er skipaður af umhverfis- og auðlindaráðherra, fulltrúar frá Sambandi Íslenskra sveitarfélaga, fulltrúi frá

Alþýðusamband Íslands

Samtökum verslunar og þjónustu, fulltrúi frá Samtökum fyrirtækja í sjávarútvegi, fulltrúi frá Félagi atvinnurekenda og fulltrúi frá Samtökum iðnaðarins. Hvorki launafólk né neytendur eiga fulltrúa í stjórninni þrátt fyrir þau augljósu og miklu áhrif sem fyrirkomulag þessara mála hefur á daglegt líf og kjör almennings.

Alþýðusamband Íslands ítrekar nauðsyn þess að hagsmunir almennings séu hafðir að leiðarljósi við stefnumótun í flokkunar- og úrgangsmálum og að stefna og aðgerðir miði að því jafna ábyrgð neytenda og fyrirtækja.

Virðingarfyllt,

f.h. Alþýðusambands Íslands

Auður Alfa Ólafsdóttir